

UPORABNOST JAVNOMNENJSKIH RAZISKAV V PLANIRANJU IN NAČRTOVANJU STANOVANJSKIH OBMOČIJ

The Use of Public Opinion Surveys in Planning and Design of Residential Areas

povzetek

Javno mnenje ima v času informacijske družbe veliko težo, saj izraža večinsko mišljenje posameznikov, ki so dovolj informirani o konkretnem primeru, da lahko ovrednotijo odnos do njega. V članku je predstavljena javnomnenska raziskava, ki je bila izvedena v sklopu raziskovalne naloge Povojne stanovanjske soseske v Sloveniji - metodologija vrednotenja in prenove v treh naključno izbranih večstanovanjskih območjih, grajenih med leti 1945 in 1965 v Ljubljani. Anketa je kot tehnika javnomnenskih raziskav pomemben pripomoček za objektivno opredeljevanje in vrednotenje posegov v prostor in jo je potrebno enakovredno vključiti v planiranje in načrtovanje.

summary

In the information era, public opinion has great influence since it expresses the predominant attitudes of individuals, who are well informed about a certain development and can assess their attitudes to it. The article presents a public opinion survey, which was carried out in three randomly selected multi-apartment areas built between 1945 and 1965 in Ljubljana, within the framework of the research Post-war residential estates in Slovenia methodology of evaluation and rehabilitation. The survey, as a technique of public opinion research, is an important instrument for objective definition and evaluation of developments and has to be integrated as an equally based constituent part of planning and design.

ključne besede:

stanovanjska območja, javnomnenska raziskava, anketa

key words:

residential area, public opinion research, survey

Zmanjševanje razpoložljivega prostora¹ glede na število prebivalcev, kot tudi vse večje potrebe po njem (individualizacija), vplivajo na informiranost, tekmovanje in hitro odločanje uporabnikov.

Vsak poseg v prostor ima svoj enkratni pomen s stališča bivalne kulture, zato ga moramo razumeti in oblikovati kot neponovljivo stvaritev, ki je prilagojena trenutnemu uporabniku. Posameznik se pri tem sreča z dvema dejstvoma. Po eni strani okolje določa njegov način življenja, po drugi strani pa ima težnjo po zadovoljitvi lastnih želja. Istočasno, ko se začne zavedati svojih želja in možnosti, da jih uresniči, želi biti vpleten v presojanje in odločanje² o prostoru, v katerem živi. Pri odvijanju tega procesa samoodločanja pa tudi ne odstopi zlahka od svoje preiščeno sprejete odločitve. Na tem nivoju pride do zapletov: želje posameznika in odločitve družbe (stroke). Uporabnik mora imeti možnost odločanja o posegih v njegovo bivalno okolje. V tem oziru so koristne javnomnenske raziskave, ki predhodno skrbijo za informiranost ljudi, po drugi strani pa iz njih črpajo individualne informacije, s čimer je mogoče ublažiti morebitna trenja med nasprotujočimi si željami prebivalcev in realnemu stanju v prostoru.

STANOVANJSKA OBMOČJADANES

Danes je v Sloveniji približno 33% stanovanj v večstanovanjskih hišah, 63% pa v prostostojećih enodružinskih hišah (Sendi in sod., 2000:17). Številne raziskave javnega mnenja so pokazale, da je predstava povprečnega Slovenca o hiši sredi vrta še vedno močno prisotna in je ta oblika stanovanja tudi najbolj zaželjena. Osnovna razlika med bivanjem v enodružinski ali večdružinski hiši je večja možnost neposrednega stika z naravo v prvem primeru, sicer pa je kvaliteta bivanja bolj odvisna od tehničnih predpogojev (kvaliteta stanovanja, opremljenost, število ljudi/m², razporeditev prostorov, osvetlitev itd.) in ne nazadnje

tudi od utečenega vzorca bivanja oz. tradicionalnih predstav.

Bivalno okolje vsakega posameznika pa ne pomeni samo izbor med stanovanjsko hišo z vrtom ali bivanje v večnadstropni blokovski gradnji, temveč tudi odločitev za bivanje³ v obstoječih starejših večstanovanjskih objektih, ki so zaradi slabšega stanja cenovno dostopnejša. Ob tem pa se srečamo z naslednjim problemom: ali so ti objekti z vidika fizične pojavnosti in sodobne bivalne kulture dovolj kvalitetni, da vsakemu nudijo primerne možnosti bivanja. Če to niso, grozi nevarnost, da se spremenijo v bivalne enote za socialno ogrožene skupine, kjer je stalno prisotna nevarnost rušenja in koriščenja prostora v druge, kapitalsko bolj donosne namene. Velik delež urbaniziranega prostora v slovenskih mestih predstavljajo "povojne organizirano grajene večstanovanjske soseske", ki so v času izgradnje (1945-1965) pomenile velik preobrat v utečeni urbani kulturi bivanja. Danes jih pogosto posplošeno vrednotimo kot preživelo, "asocialno" obliko, ki človeku ne omogoča prostorsko fleksibilnega načina bivanja in dela. Vendar jih ne moremo enostavno zbrisati, porušiti, ker pomenijo večini stanovalcev še vedno edini način bivanja in imajo poleg slabosti tudi številne prednosti (Gabrijelčič, 2002:2). Hkrati ne smemo pozabiti stanovalcev kot lastnikov stanovanj, ki v objekt stalno vlagajo svoja finančna sredstva, te bivalne enote pa jim pomenijo varnost pred zunanjim svetom in največjo materialno dobrino. S strokovnega stališča je možnih več konceptov, vendar ni stroka edina, ki odloča, kaj je za prostor in njegove uporabnike najprimernejše. V tem oziru služijo javnomnenske raziskave kot pomoč stroki pri odločanju in objektivnem opredeljevanju željenih ciljev.

JAVNOMNENJSKE RAZISKAVE⁴ IN NJIH ZNAČILNOSTI

Javnomnenjske raziskave spadajo v področje socioloških raziskovalnih metod, vendar vsebinsko posegajo v vsa področja našega življenja. Ker velikokrat obravnavajo problematiko, ki je ne moremo racionalno in objektivno ovrednotiti, so rezultati lahko tudi protislovni. Še več, dvomljivo se zdi tudi seštevanje individualnih stališč in mnenj, prav tako tudi "konstrukcija" povprečnega državljana, ki ga ni mogoče potipati, kaj šele prijeti za roko ali besedo (Kos, 2002:105). In nenazadnje se srečamo tudi z "iskrenostjo" izjav posameznikov. V poteku tovrstnih raziskav je nemalo zapletov, zato je pomembno, da je vsaj metodologija dela pravilno nastavljena in upošteva temeljne značilnosti postopka priprave vprašalnika (glej Kos, 2002:108-112).

Pri oblikovanju vprašanj (anketa ali intervju) in posameznih sklopov vprašanj morajo biti upoštewane sledeče omejitve:

- vprašalnik ne sme biti predolg,
- vprašanja in izbirni odgovori morajo biti jasni in nedvoumni,
- vprašanja ne smejo biti geografsko, nacionalno ali drugače omejena,
- večina vprašanj mora tvoriti podlago za vzorčenje različnih odgovorov,
- vprašalnik mora biti anonimen in ne sme zahtevati osebnih podatkov izpolnjevalca, po katerih bi lahko osebo poimensko locirali v prostoru.

Čeprav javno mnenje ni izrazito stabilen pojav in sta zanj značilni njegova vsakokratna situacijska določenost ter časovna spremenljivost, nam odgovori na vprašanja, torej podatki, kažejo na jasno razločljive trende oz. vzorce mišljenja v določenem času (Toš et al., 1999:XI). Še najbolj jasna je opredelitev, da je javno mnenje pravzaprav na javnem mestu izraženo zasebno mnenje, tako kot je javnost le skupina zasebnikov, zbranih na javnem prostoru (Habermas, 1969).

Pri nastajanju javnega mnenja je v modernih družbah ključna vloga medijev, ki sledijo celotnemu poteku izvedbe raziskave javnega mnenja, vse od priprave pa do interpretacije in objave podatkov. Interpretacija podatkov in rezultatov lahko zapade v poenostavljanje in prilagajanje željam posameznikov (naročnik, raziskovalec, vprašanec) kot tudi izkoriščanju medijev za lastno promocijo. Vendar je pri vseh teh dvomih najpomembnejše dejstvo, da si samo s pomočjo javnomnenskih raziskav pridobimo informacije s strani vprašancev⁵, katerih ne poznamo. Te informacije niso nikoli javno dostopne preko knjižničnega gradiva oz. informacijskih baz.

PRIKAZ ANKETE NA APLIKATIVNEM MODELU

Na FA je bila v letu 2002 zaključena enoletna raziskovalna naloga Povojne stanovanjske soseske v Sloveniji – metodologija vrednotenja in prenove (Zupančič-Strojan, Zbašnik-Senegačnik, Novljan, Fikfak), v kateri je bila opredeljena nujnost prenove stanovanjskih območij, zgrajenih med leti 1945 in 1965. Na nivoju arhitekturnega oblikovanja, uporabe gradbenih materialov in kvalitete konstrukcije se ti objekti med seboj ne razlikujejo, zaradi dotrajanosti in neustreznosti današnjim tehničnim, demografskim, ekološkim... standardom pa se morajo temeljito spremeniti. Strokovna analiza je pokazala potrebne posege tako na urbanističnem, kot arhitekturnem nivoju. Izdelana je bila tudi aproksimativna ocena stroškov na izbranem modelu, ki je pokazala finančno upravičenost potrebnih posegov. Rušenje teh degradiranih stanovanjskih območij bi bila namreč zaradi velikega števila objektov najslabša možna rešitev.

V sklopu raziskovalnega dela je bila opravljena javnomnenjska raziskava "Anketa o prenovi stanovanjske soseske", ki je omogočila objektivni vpogled v kvalitete in nekvatete s stališča spreminjanja bivalne kulture in uporabe prostora. Metoda raziskovalnega dela je temeljila na deskriptivni metodi. Z uporabo javnomnenjske raziskave z anketo in uporabo kvantitativne - statistične tehnike, je bilo delo usmerjeno v objektivni odnos do raziskovanja kvalitete in nekvatete s stališča spreminjanja bivalne kulture in uporabe prostora. Gradnja stanovanjskih območij se je po vojni zaradi industrializacije in s tem velikih preselitev v mesta zelo povečala, v novozgrajena stanovanja v soseskah pa so se vselile mlade družine. V pol stoletja, kolikor jih šteje večina tovrstnih objektov, so se spremenile bivalne navade, standard... in ne nazadnje tudi populacija stanovalcev.

Za anketo so bila naključno izbrana tri stanovanjska območja v Ljubljani: območje *Rakovnik* med Dolenjsko cesto, dolenjsko železnico, Orlovo cesto in Galjevico, *Litostrojski bloki* in *Savsko naseleje*. Vsa tri območja so bila izvedena v enaki tehnologiji gradnje med leti 1945 in 1965.

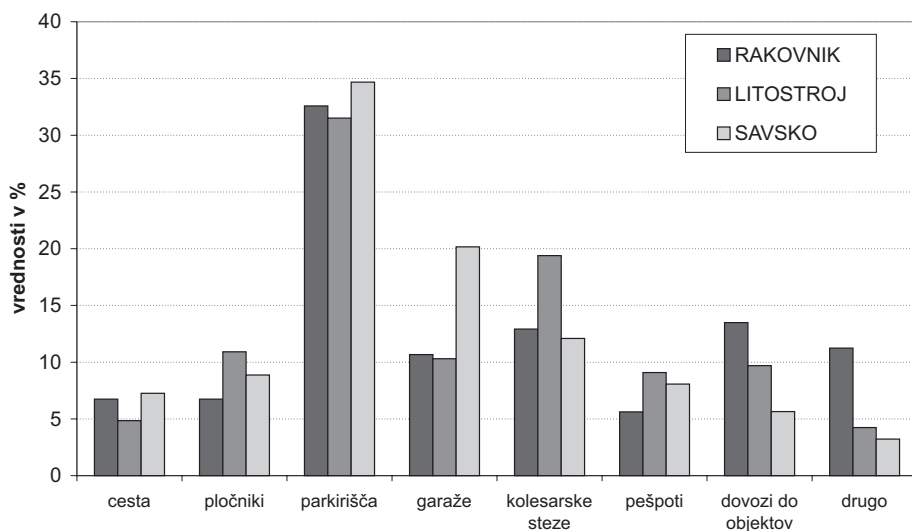
Anketni vprašalnik je bil naravnano tako, da so bili dobljeni odgovori primerni za nadaljnjo obdelavo. Vključena so bila različna vprašanja, s pomočjo katerih je bilo mogoče zaobjeti tudi sociološki vidik oziroma bivalno kulturo in navade prebivajočih v stanovanjskih soseskah. Pri pripravi postopka je bila uporabljena metoda vzorčenja v statističnem pomenu (izbor določene populacije v vzorec).

Anketni vprašalnik je bil sestavljen iz šestih sklopov:

1. Osnovni podatki o anketiranca (starost anketiranca, izobrazba, število let bivanja v soseski, lastniški odnos, število članov gospodinjstva, etaža bivanja), ki so pri obdelavi podatkov služili za raziskovanje bivalne kulture in nudili možnost za ugotavljanje določenih korelacij med odgovori.
2. Vprašanja o splošnih problemih, ki so se pojavila v širšem kontekstu bivanja v soseski – o zunanji okolici (prometne površine, zelene površine, skupni prostori, dodatne servisne dejavnosti). Zastavljena so bila neodvisno, ne pod prizvokom "prenove", kar bi lahko na anketiranca vplivalo negativno. Vprašanega so sistematično uvajala v obravnavano problematiko.
3. Vprašanja o konkretnem objektu bivanja, iz katerega je bilo mogoče razbrati odnos do celotne zgradbe, ki je hkrati tudi širše območje stanovanja in se nanj navezuje (skupni prostori, dostop za invalide, ustreznost vhodnega dela...).
4. Vprašanja o stanovanju, v katerem je anketiranec lahko izbral moteče dejavnike (razporeditev prostorov, osvetlitev, notranji hrup...).
5. Vprašanja o željenih spremembah so se že nanašala na spremembe, ki naj bi jih vključevala prenova objekta in okolice. Po predhodnih "uvajalnih" vprašanjih so se tukaj prvič pojavila mnenjska vprašanja o motečih dejavnikih na objektu in v stanovanju.
6. Zaključni del vprašalnika je obsegal pripravljenost po vključevanju v prenovu in komentarje anketiranca na moteče dejavnike, ki jih je zaznal iz prejšnjih sklopov.

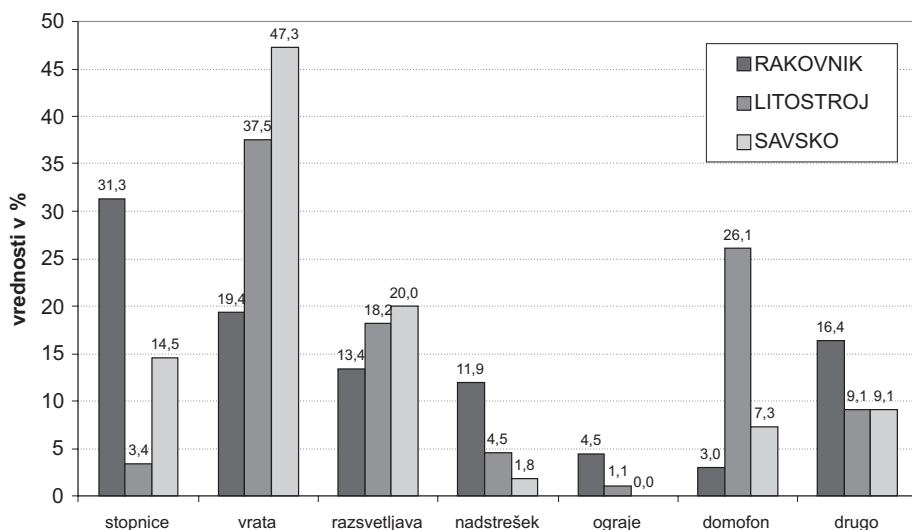
Vprašalnik je bil sestavljen iz kumulativnih vprašanj, ki so bila zasnovana kot skrajni odgovori, anketiranec pa je lahko izbiral med več ponujenimi odgovori.

Anketa je bila izvedena s klasično pisemsko pošto. V vsaki izbrani soseski je bilo razdeljenih 300 anketnih vprašalnikov, ki niso bili direktno naslovljeni, ampak naključno, nepoimensko

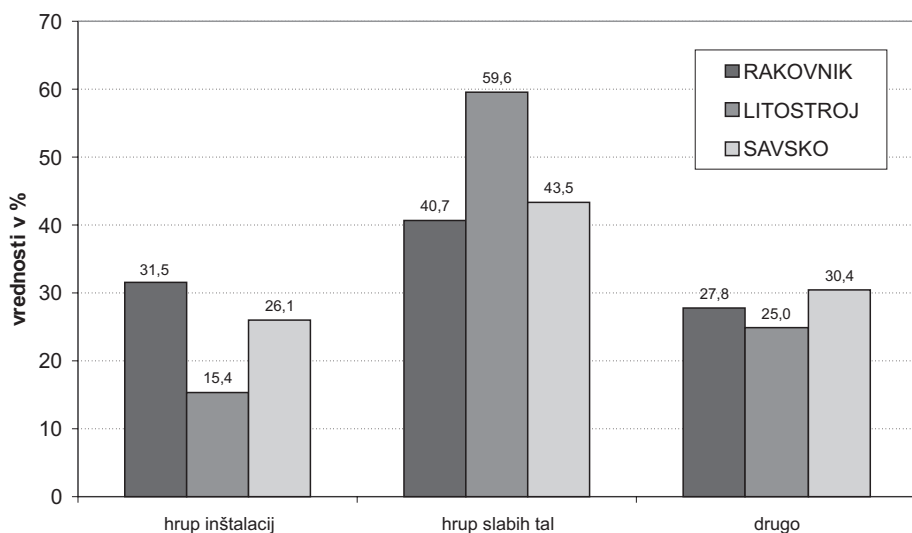
V vseh treh soseskah se zavedajo problematike neizoblikovanosti zunanjih površin, predvsem s stališča uporabnika, ko ni zagotovljenih dovolj parkirišč in nemoteno funkcioniranje prometa. Soseske so bile zgrajene v letih, ko še ni bilo toliko avtomobilov in tako velike potrebe po parkiranju. Pa tudi človek je bil v tistem obdobju bolj prizanesljiv do parkiranja v bližnji okolici. Današnji posameznik bi najraje parkiral čim bližje vhodu v objekt, tako da večina ljudi parkira zraven vhodov v blok, četudi so te površine namenjene zelenicam. Pri tem odpade vsakršen koncept oblikovanja zunanjih površin.

Slika 1: UREJENOST PROMETNIH POVRŠIN

Posamezniki so bili že zelo konkretni v svojih odgovorih in potrebah. Pri odgovarjanju je bilo čutiti postopno stopnjevanje zanimanja, saj je anketa prehajala v tisti del, ko je zadevala problematiko vsakega posameznika. Problematika je bila deloma vezana na lokacijo, zato so se odgovori po posameznih soseskah tu že bolj razlikovali.

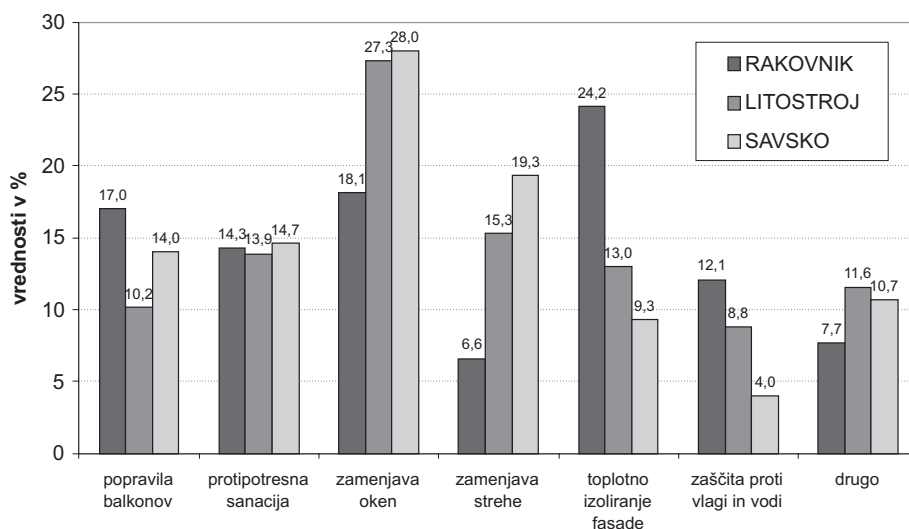
Slika 2: PRIMERNOST VHODNIH PROSTOROV

Anketiranci se zavedajo tehničnih pomanjkljivosti na objektu, ki so bili zgrajeni v obdobju, ko še ni bilo zagotovljene dobre izolativnosti na vseh nivojih (med stenami, tla, v stanovanju, med posameznimi stanovanji, izolacije inštalacij, itd.). Izražali so neugodje, ki onemogoča kvalitetno bivanje v stanovanjih. Vsak posameznik že zelo jasno ve, kaj ga moti v njegovem vsakdanjiku - to je dobro razvidno iz pisnih pripomb, ne samo pod kategorijo "drugo", temveč so pripombe vpisovali tudi poleg ostalih možnih odgovorov.

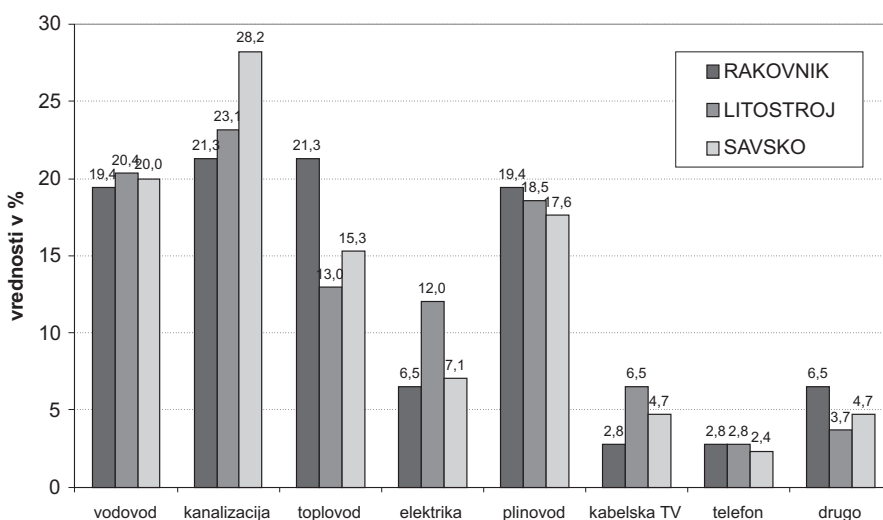
Slika 3: NOTRANJI HRUP V STANOVANJU

Večina anketirancev se je zavedala predvsem nujnosti energetske prenove objekta (vgraditev toplotne izolacije, zamenjava oken, zamenjava strehe). Odgovori so se po soseskah razlikovali glede na to, koliko posegov so posamezni uporabniki že opravili. V veliki meri so se zavedali tudi potrebne protipotresne sanacije. V tej kategoriji je bila zanimiva dokajšnja homogenost v številu odgovorov po posameznih soseskah, ki v drugih kategorijah ni bila tako izrazita. Problema so se zavedali bolj osveščeni in izobraženi uporabniki. Dokaj velika je bila tudi zainteresiranost za popravila balkonov. Zaščita proti vlagi in vodi se je izkazala kot najbolj potrebna na barjanskih tleh na Rakovniku.

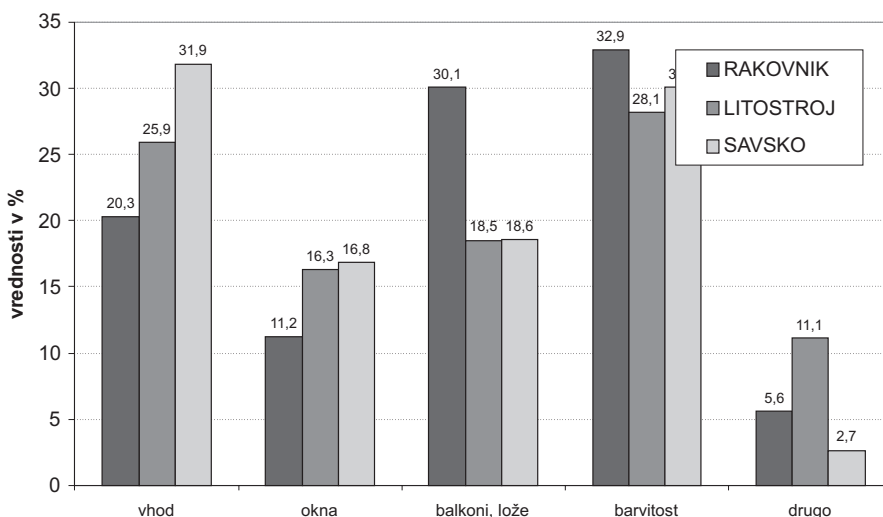
Slika 4: PRENOVA OBJEKTA

Prenove komunalne infrastrukture so se anketiranci zelo dobro zavedali. Odgovori so bili deloma prilagojeni že izvedenim prenovitvenim posegom. Zanimiv je bil podatek, da se bolj zavedajo potrebnosti prenove "hrupnih" inštalacij kot so: vodovod, kanalizacija, toplovod kot pa "tihe" elektrike.

Slika 5: PRENOVA KOMUNALNE INFRASTRUKTURE

V veliki meri je pomenila anketirancem "zunanja" prenova obnovitev fasadnega plašča, s katerim bi spremenili pomanjkanje enotnosti in posebnosti "videza" posameznega objekta in celotne soseske. Zanimiv podatek, saj je pokazal na pripadnost soseski in željo po večji zunanji urejenosti objektov.

Slika 6: PRENOVA ZUNANJOSTI OBJEKTA

izbrano dostavljeni v poštne nabiralnike. Na ta način je bila v metodo dela vključena anonimnost s strani prebivalcev. Anketa je bila poslana konec novembra 2001, upoštevani pa so bili vsi odgovori, ki so prispeli do 20.12.2001. Glede na kratek čas pridobivanja odgovorov je bil odziv na anketo nad pričakovanji in zelo zadovoljiv.

- Iz območja Rakovnik je prispelo 96 odgovorov od 300 raznošenih anketnih vprašalnikov, kar je 32 % od vseh možnih;
- iz Litostrajskih blokov 85 odgovorov od 300, kar je 28,3 % vseh možnih;
- iz Savskega naselja pa 81 odgovorov od 300, kar je 27 %.

Od 900 vročenih anketnih vprašalnikov se je vrnilo 262 odgovorov, kar je 29,1 %.

ODGOVORI NA ANKETNE VPRAŠALNIKE

Vrnjeni anketni listi so bili obdelani po statistični metodi. Vzorec se je izkazal kot ustrezno, odgovori po posameznih soseskah niso bistveno odstopali med seboj. Vsa tri stanovanjska območja imajo podobno demografsko strukturo, tehnična primernost zgradb je na podobnem kvalitativnem nivoju. Rezultati so bili obdelani po posameznih sklopih vprašalnika.

1. Osnovni podatki o odgovarjajočem na anketo – podatki o velikosti stanovanja in številu stanovalcev v stanovanjski enoti so pokazali, da se območja razlikujejo v bivalnem standardu. Največkrat živi po eden prebivalec v trisobnih stanovanjih na Rakovniku, v Litostrajskih blokih je največji delež garsonjer z več kot štirimi stanovalci. Izobrazbena struktura je v vseh treh anketiranih območjih podobna (približno polovico anketirancev ima srednjo izobrazbo, okrog tretjina pa visoko). Delež lastniških stanovanj je na Rakovniku in v Savskem naselju zelo visok (92%), v Litostrajskih blokih pa le 56%, kar je precej pod republiškim povprečjem (88%).⁶
2. Vprašanja o zunanji okolici – v vseh treh soseskah so stanovalci poudarili predvsem veliko pomanjkanje parkirišč (*slika 1*), ostale kategorije so bile zastopane bolj ali manj enakovredno. Zavedajo se problematike neizoblikovanih zelenic, pomanjkanja kolesarskih stez, pločnikov, garaž, pešpoti, dovozov do objektov. Zanimivo je vprašanje o oskrbi z dopolnilnimi dejavnostmi, ki bi stanovalce največkrat motile. Zaželjene so na obrobju stanovanjskega območja, ne pa v neposredni bližini. Vsa tri obdelana stanovanjska območja so obremenjena s hrupom, prometom in onesnaženim zrakom, česar se stanovalci zavedajo, ne glede na socialno ali izobrazbeno strukturo. Stanovalci so tudi opozorili na pomanjkljivo opremljenost z urbano opremo kot npr. klopi, smetnjaki, igrala, javna razsvetljava in drugo.
3. Vprašanja o konkretnem objektu bivanja - v tem sklopu sta bili zanimivi vprašanja o ustreznosti vhoda (*slika 2*) in zadostnosti skupnih prostorov, pri katerih je bilo mogoče začititi stopnjevanje zanimanja, saj je anketa začela prehajati v tisti del, ki je zadeval vsakega posameznika. Posamezniki so tu bili že zelo konkretni v svojih odgovorih. Izražali so nezadovoljstvo z vhodno partijo in kategorično zavračali servisne dejavnosti v svojem objektu.
4. Vprašanja o stanju, v katerem je stanovanje, so anketiranci razumeli kot stopnjo vzdrževanosti, zato so jih nesamokritično ovrednotili kot dobro vzdrževana, čeprav so potem v nadaljevanju ankete navajali pomanjkljivosti. Razporeditev prostorov in osvetlitev stanovanj je s stališča uporabnikov ustrezna. Stanovalci so navajali moteč hrup (*slika 3*) zaradi neustrezne konstrukcije zgradbe in zunanega

prometa (vsa tri obravnavana območja so ob glavnih prometnicah). Celoten sklop vprašanj je opozoril na nekaj pomembnih dejstev v zvezi z željami bivanja v organiziranih stanovanjskih območjih in je pomemben za vključevanje v prihodnji proces planiranja in načrtovanja.

5. Sklop vprašanj o željenih spremembah je pokazal visoko stopnjo razumevanja problematike. Anketiranci se zavedajo problema protipotresne (ne)varnosti objektov (*slika 4*), ki so dejansko potrebni celovite prenove in temeljite obnove fasadnega plašča, ki vključuje vgradnjo toplotne izolacije, zamenjavo oken in zasteklitev balkonov. Večina objektov še nima obnovljene komunalne infrastrukture (*slika 5*), zato so anketiranci navajali potrebno prenovo kanalizacije, vodovoda, plinovoda, toplovoda itd. Stanovalci si želijo tudi preoblikovanje likovne podobe objektov (*slika 6*), s čimer bi želeli poudariti identiteto posameznega objekta v odnosu do celotnega večstanovanjskega območja.
6. Na vprašanje o vključenosti stanovalcev v prenovo se je kar dve tretjini anketirancev bilo pripravljeno vključiti tudi z lastnimi mnenji in predlogi. Tretjina bi odločanje prepustila strokovnjakom, sodelovati pa so bili pripravljene samo s finančnimi sredstvi. S tem je bilo dokaj jasno izraženo mnenje, da je minilo obdobje, ko je bil vsak posameznik obveščen o dogajanju samo preko "položnice".

Anketni vprašalnik je dal več, kot je bilo načrtovano. Ni prinesel le odgovorov, ki so bili v pomoč pri raziskovalni nalogi. Iz opisnih komentarjev, ki so jih anketiranci vpisovali pod posamezne sklope vprašanj, je bilo možno razbrati, da je anketa služila tudi kot informacija o možnosti prenove soseske.

REZULTATI ANKETE KOT SMERNICE ZA PRIHODNJE NAČRTOVANJE

Najznačilnejša mnenja, ki so jih posamezniki podali v okviru anketnega vprašalnika, so pokazala na visoko stopnjo zavedanja o nujnosti prenove obravnavanih območij. Kriteriji, ki so rezultat izvedene javnomnenske raziskave, so veljavni za prenovo vseh sosesk, zgrajenih med leti 1945-65:

- **Promet** (hrup in zavzemanje površine soseske) in **parkirišča** so največji problem (tudi s stališča dodatnih prostorov, npr. garaža).
- Stanovalci hočejo v svoji neposredni okolici mir, vendar tudi dopolnilne dejavnosti ne smejo biti preveč oddaljene (**trgovske, servisne ipd**).
- Pri **zelenih površinah** je bolj pomembna funkcionalnost ter namembnost le-teh, kot zgolj likovna vrednost v oblikovanju zunanega ambienta.
- Na nivoju **urbane opreme** je najpomembnejša čistoča in z njo povezani smetnjaki za ločeno odlaganje smeti - steklo, papir, organski odpadki, itd.
- Na nivoju **objekta** je potrebna prenova konstrukcije objektov s stališča toplotne zaščite in protipotresne varnosti, sanacija in prenova komunalne infrastrukture, manj se anketiranci zavedajo nujnosti prenove "tihih inštalacij".
- Pri izoblikovanosti **zunanjih površin objektov** je potrebno usmeriti pozornost na preoblikovanje in iskanje likovne podobe fasadnega plašča, ki mora vsaki soseski nuditi "lastno podobo".
- Preoblikovanje **stanovanj** in prerazporeditev prostorov je kriterij, ki je vezan na konkreten tip zgradbe in konstrukcijske možnosti, ki jih ta objekt nudi. To pa je del, na katerega bodo morali v posameznih primerih odgovoriti strokovnjaki.

ZAKLJUČEK: POMEN REZULTATOV

Iz javnomnenske raziskave, ki je izhajala iz "Ankete o prenovi stanovanjske soseske" je bilo možno povzeti več zaključkov. Stanovalci se zavedajo nujnosti prenove objektov in ne opozarjajo na možnosti rušenja. Zavedajo se tudi dejstva, da stanovanja, kjer danes bivajo, omogočajo njim dosegljiv bivalni standard. Prav tako so bili pomembni podatki iz začetnih splošnih vprašanj, ki zadevajo osebne podatke. Iz njih je bilo mogoče povzeti, da se bo struktura prebivalcev v teh soseskah v naslednjem desetletju zelo spremenila, saj približno polovica danes živečih stanuje tukaj že vse od izgradnje objektov. Prihaja do menjave generacij. "Novim" prebivalcem bo moralo biti okolje prilagojeno (mlade družine, priseljenci iz drugih krajev in držav v okviru Evropske unije).

Vendar ni pomembno samo to, kar se odvija v tovrstni grajeni strukturi. Problem je mnogo širši in zadeva pri posegih v prostor družbeno razslojevanje na manjšinske skupine. Javnomenjske raziskave bi lahko predstavljale instrumentarij, ki služi kot pripomoček pri legitimnosti urejanja raznolikih procesov v prostoru. Predstavljale naj bi "objektivno pomoč" pri vrednotenju prostora pri novih posegih v obstoječih in načrtovanih prihodnjih stanovanjskih območjih in sicer od sosesk do najmanjših enot, ki predstavljajo individualno načrtovane enodružinske hiše. Pri tem se moramo zavedati, da v primeru raziskovanja mnenja določene populacije vedno sledimo dogajanju v prostoru, ki se že odvija.

V procesu dela javnomnenskih raziskav se moramo soočiti tudi s težavami pri izvajanju. Največji problem predstavlja dolgotrajen postopek priprave in izvajanja ter urejanja in raziskovanja zbranega gradiva, kot tudi neposredno informiranje okolice s strani raziskovalne skupine. Pri vrednotenju prostorskih problemov se moramo zavedati, da tovrstna raziskava pomeni prejšnji omejitveni kot dobro izhodišče (v obdobju enega leta se lahko prostorski problemi in izhodišča bistveno spremenijo). V primeru, da bi se javnomnenske raziskave po določenem času po izgradnji in vselitvi v istem prostoru ponovile, bi lahko rezultat služil kot izhodišče za izvajanje planiranja in načrtovanja v drugem, podobnem primeru.

OPOMBE:

- 1 Zmanjšuje se velikost parcel, povečuje se število različnih rezervatov, ki niso dostopni za splošno uporabo, povečuje se gostota naseljenosti posameznih držav ipd. (Mlinar, 1994:34)
- 2 V planerskih postopkih (npr. dolgoročni plani občin, lokacijski načrti,...) so po izdelavi osnutka dokumenta vedno, kot obvezujoči del sprejemanja in potrditve načrta, javne razgrnitve in razprave, ki bi jih lahko primerjali s tehniko intervjuja. Vendar je ta del za prebivalstvo neobvezujoč in zaradi tega je mnogokrat odziv posameznikov vprašljiv. S strani stroke pa prevelik odziv hkrati predstavlja veliko novega dela in napora.
- 3 Mednarodna izhodišča, ki so vezana na stanovanja in kvaliteto bivanja, govorijo predvsem o dveh temah: ustrezno stanovanje za vse ljudi in trajnostni razvoj naselij (Stanič I. et. al., 2000).
- 4 Raziskovanje javnega mnenja v Sloveniji ima že kar dolgo tradicijo. Vendar se javnomnenske raziskave o prostorskih in razvojnih vprašanjih, kljub temu da so bile nekatere izvedene že v šestdesetih letih, še vedno niso uveljavile kot standardna analitična priprava posegov v prostor. Upravljalci in načrtovalci prostora večinoma pokažejo interes za javnomnenske raziskave le, kadar naletijo na odprt konflikt interesov, torej takrat, ko zaradi močnega nasprotovanja javnosti grozi zaustavitev predvidenega projekta. (Kos D., 2002:112-13)
- 5 Glavno vlogo pa pri tem igra komunikacijsko sodelovanje med vsemi vključenimi v proces raziskave. Komunikacija je socialni proces, ki ima svojo lastno, ne povsem obvladljivo dinamiko. Proces komuniciranja npr. vedno razpade na formalni in neformalni del, ki sta sicer povezana, vendar pa nikoli povsem skladna (Kos, 2002:125). Prav zaradi tega je anketa (kot tehnika dela) lažje obvladljiva in so posamezni odgovori bolj primerljivi med seboj kot pa tehnika intervjuja.
- 6 Ur.l. RS, št. 43/2000.

LITERATURA:

FIKFAK, A., ZBAŠNIK-SENEGAČNIK, M., 2002. *Preobrati v organizirani večstanovanjski gradnji - koncepti, tehnologija, financiranje* = Transformations in organised multi-apartment housing - concepts, technology, financing; revija *Urbani izziv*, let. 13, št. 1, str. 34-48 in 113-121.

GABRIJELČIČ, P., 2002. *Stanovanjsko območje - prihodnost v sedanosti : celovita prenova organiziranega večstanovanjskega območja na Rakovniku* = Residential area - future in the present : a complete refurbishment of the organised multi-residential area at Rakovnik; v: FIKFAK A. (ur.), ZBAŠNIK-SENEGAČNIK M. (ur.), 2002. *Prenova povojnih stanovanjskih sosesk* : [večstanovanjsko območje na Rakovniku], Fak. za arhit., Ljubljana, str. 2-3.

GULIČ, A., 1994. *Kvaliteta življenja in kvaliteta bivalnega okolja Ljubljane*; raziskovalna naloga, poročilo 1. faze projekta, UI RS, UL - Inštitut za geografijo, Ljubljana.

HABERMAS, J., 1969. *Javno mnenje: istraživanje u oblasti jedne kategorije građanskog društva*; Kultura, Beograd.

IVANŠEK, F., 1988. *Družina, stanovanje in naselje, Anketna raziskava 195 stanovanj v Savskem naselju v Ljubljani iz leta 1961*, Ljubljana.

KOS, D., 1984. *Neizkoriščeni potenciali soseske Fužine*; Ljubljana - RSS.

KOS, D., 2002. *Praktična sociologija za načrtovalce in urejevalce prostora*; Knjižna zbirka Teorija in praksa, Ljubljana.

LEŠNIK, R., 1977. *Anketa in intervju (članek)*. Metodologija pedagoškega raziskovanja, Ljubljana.

MLINAR, Z., 1983. *Humanizacija mesta, Sociološka in politološka knjižica*; Založba obzorja, Maribor.

MLINAR, Z., 1994. *Individualizacija in globalizacija v prostoru*; Slovenska akademija znanosti in umetnosti, razred za zgodovinske in družbene vede, Ljubljana.

PUŠT, V., BREZAR, V., ŠTEFE, T., 1985. *Humanizacija tipologije stanovanjske gradnje z ozirom na spreminjajoče se potrebe družine, ekonomske in prostorske možnosti ter metodologija načrtovanja*; Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, VTOZD Arhitektura, VDO FAGG, Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije, Ljubljana.

SENDI, R., ČERNIČ-MALI, B., JAKOŠ, A., KUZMIN, F., MANDIČ, S., PUST, V., et al., 2000. *Stanovanja, kvaliteta bivanja in razvoj poselitve: prostor SI 2020*; Urbanistični inštitut RS, Ljubljana.

STANIČ, I. et. al., 2000. *Bivalne navade Slovencev in njihov vpliv na prostor - občasna bivališča*; raziskovalna študija za potrebe prostorskega plana Slovenije: Slovenski prostor 2020, UI RS, MOP - Urad RS za prostorsko planiranje, Ljubljana.

TOŠ, N., HAFNER-FINK, M., 1998. *Metode družboslovnega raziskovanja*; Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

TOŠ, N., KLINAR, P., ROTER, Z., MARKIČ, B., MLINAR, Z., TRAMPUŽ, C., HAFNER FINK, M., KURDIJA, S., MALNAR, B., MIHELJAK, V., ŠTEBE, J., ŠVARA, S., UHAN, S., 1999. *Vrednote v prehodu II. Slovensko javno mnenje 1990-1998*; IDV - CJMMK, Ljubljana.

ZUPANČIČ STROJAN, T., ZBAŠNIK-SENEGAČNIK, M., NOVLIJAN, T., FIKFAK, A., 2002. *Povojne stanovanjske soseske v Sloveniji : metodologija vrednotenja in prenove* = Post-war housing estates in Slovenia : methodology of evaluation and renewal; raziskovalna naloga, Fakulteta za arhitekturo; Dunaj: Technische Universität Wien, Ljubljana.

mag Alenka Fikfak
doc dr Martina Zbašnik
Univerza v Ljubljani
Fakulteta za arhitekturo
alenka.fikfak@arh.uni-lj.si
martina.zbasnik@arh.uni-lj.si